

Patrycja Gąsiorowska

Klaryski krakowskie a powstanie kościuszkowskie 1794 r.

Hereditas Monasteriorum 1, 99-106

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Klaryski krakowskie a powstanie kościuszkowskie 1794 r.

Zwyczajne i nadzwyczajne wydatki na wojsko

Krakowski klasztor klarysek należał do najbogatszych w Małopolsce, nic zatem dziwnego, że często jako jeden z pierwszych, wraz z także bardzo dobrze uposażonym opactwem norbertanek zwierzyńskich, był zmuszany do ponoszenia nie tylko obciążeń wynikających z obowiązującego w Rzeczypospolitej prawa, tzn. pogłównego (*subsidium charitativum*) oraz hiberny, czyli obowiązku kwaterunku zimowego wojska¹, ale także różnych nadzwyczajnych kosztów, w tym szczególnie uciążliwych, związanych z utrzymaniem obcych wojsk. W klasztornych księgach rachunkowych z XVIII w. znajduje się sporo wzmianek o wydatkach na cele wojskowe i kontrybucje wojenne, zwłaszcza w okresie wojny północnej. W imieniu wspólnot gromadzkich ze swoich wsi klasztor płacił m.in. rozmaite podatki na rzecz wojska saskiego, szwedzkiego czy rosyjskiego, wykupywał zarekwirowane towary, bydło i konie oraz zatrzymanych ludzi, fundował żołnierzom wódkę i ubranie oraz dostarczał obrok dla koni².

Wydatki w okresie zaborów

Podczas konfederacji barskiej siostry łożyły zarówno z potrzeby serca na rzecz konfederatów (w 1768 r. przeznaczyły dla nich 50 beczek soli, za sam wywóz beczek z kopalni w Wieliczce płacąc 1400 złp), jak i z musu na walczące z nimi wojska rosyjskie (na buty, jedzenie dla żołnierzy w szpitalu oraz łąpówki dla oficerów, wręczane im we własnoręcznie wyszywanych przez nie sakiewkach lub w postaci własnych wypieków, zwłaszcza słynnych korzenno-miodowych pierniczków)³. Po 1772 r., gdy majątki klasztoru leżące w pobliżu Częstochowy znalazły się w zaborze pruskim, doszły jeszcze opłaty na utrzymanie wojsk pruskich.

1 W. KRIEGSEISEN, „Krzywda nad wszystkie krzywdy-hiberna w Polsce”. *Problem świadczeń kleru katolickiego na wojsko Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVII i na początku XVIII wieku*, „Barok. Historia – Literatura – Sztuka”, 8, 2001, 1/15, s. 19–37. W 1715 r. tylko hiberna kosztowała klaryski krakowskie 3898,10 złp, podczas gdy ich dochód w tym roku wyniósł 14 119,20 złp, Archiwum Klarysek Krakowskich (dalej: AKK), sygn. E 73: *Percepta i expensa za przełożęństwa JMC Panny Zuzanny Vieyskiej Xieni na drugie triennium obraney 26 XI 1715*.

2 AKK, np. sygn. E 70: *Księga rachunkowa JMC Panny Konstancji Glińskiej Xieni obraney na drugie triennium 20 XI 1709 [i z 1710 r.]*; sygn. E 73: *Percepta i expensa za przełożęństwa JMC Panny Zuzanny Vieyskiej*.

3 AKK, sygn. E 117: *Summariusz percept i expens za przełożęństwa JMC Panny Salomei Hebdowny Xieni obraney dnia 19 IX 1768*.

W latach 1772–1774 siostry musiały żywić przechodzące przez ich wsie lub stacjonujące w ich pobliżu obce wojska, na co wydały 13 369,20 złp⁴. Przykładowo z leżącego nieopodal Częstochowy Mykanowa „dla Moskali przebywających w twierdzy na Jasnej Górze dostarczono mięso, słoninę i baraninę, dla wojsk austriackich siano, owies i mięso, dla pruskich zaś zboże, groch, kaszę, piwo i gorzałkę, a także mleko kwaśne i słodkie”. Kontrybucje na podobne cele ściągano również z Rokitna, Umianowic, Baranowa czy Skały. Od 1775 r. klaryski płaciły też na wojsko Rzeczypospolitej podymne (dymowe, kominowe); w 1791 r., przy ogólnych wydatkach poniesionych na cele wojskowe w kwocie 5113 złp, wyniosło ono 231 złp od 25 klasztornych kominów⁵. Wszystkie zobowiązania nakładane na klasztor klaryski uiszczaly, jak pokazują księgi rachunkowe, zgodnie z żądaniami i regularnie, jakkolwiek, czemu trudno się dziwić, z wielką niechęcią.

Kontrybucje i podatki na rzecz powstania kościuszkowskiego

Także podczas powstania kościuszkowskiego w 1794 r. siostry sumiennie wykonały zarządzenia władz powstańczych, które natychmiast po ich ogłoszeniu były drukowane i dostarczane do wszystkich klasztorów⁶. Nie można jednak stwierdzić, jakie było ich nastawienie emocjonalne do tego patriotycznego zrywu, gdyż w latach 1785–1799 w klasztorze nie prowadzono kroniki. Czy różne formy pomocy klarysek dla powstania wynikały z ich postawy i były tak spontaniczne, jak to można było zaobserwować w przypadku ofiarności mieszczan krakowskich i w ogóle ludności województwa krakowskiego, w tym także biedoty⁷? Inne klasztory zadziały szybciej i bardziej spektakularnie. Na przykład Magdalena Otfinowska, ksieni norbertanek na Zwierzyńcu pod Krakowem, już przed 29 III 1794 r. ofiarowała powstańcom 2 armatki, 2 moździerze i 7 śmigownic⁸ o wartości 7700 złp (broń ta była w posiadaniu klasztoru zapewne jako pozostałość po konfederacji barskiej⁹) oraz 52 sztuki bielizny na bandaże¹⁰.

4 AKK, sygn. E 123: *Rachunki z dóbr z lat 1772–1774*.

5 AKK, sygn. E 148: *Percepta i expensa za przełożęństwa JMC Panny Xieni Eleonory Szczepanowskiej za 1791 r.* W tym czasie, po zmianie zasad w 1775 r. (*Prawa, konstytucje i przywileje Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego* [...], [w:] *Volumina legum*, t. 8, Petersburg 1860, s. 135), podatek ten płacono od liczby kominów na dachach, a jeżeli nie było kominów, to od chałupy. W wypadku klarysek policzono zapewne kominny na dachach zabudowań klasztornych i na dachach zabudowań folwarku klasztorowego na Wesołej.

6 *Katalog Archiwum Klasztoru Sióstr Bernardynek przy kościele św. Józefa w Krakowie*, oprac. R. GUSTAW, K. KACZMARCZYK, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 20, 1970, s. 80.

7 T. KORZON, *Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta 1764–1794. Badania historyczne ze stanowiska ekonomicznego i administracyjnego*, t. 3, Kraków-Warszawa 1897², aneksy. Znany jest także wkład w powstanie Jana Kantego Wodzickiego, opata cystersów w podkrakowskiej Mogile, który 6 V 1794 r. ofiarował 2 zaprzęgi konne i zobowiązał się je utrzymywać przez miesiąc. Nie wiadomo jednak, czy uczynił to prywatnie z własnych funduszy, czy w imieniu zakonników, zob. *ibidem*, s. 470.

8 Lekkie działa o długiej lufie, nabijane od tyłu.

9 J. BIENIARZÓWNA, *Kraków w 1794 roku*, [w:] J. WYROZUMSKI (red.), *Kraków w powstaniu kościuszkowskim. Materiały z sesji naukowej odbytej 28 maja 1994 roku* (Rola Krakowa w Dziejach Narodu, 14), Kraków 1996, s. 17.

10 P. P. GACH, *Zakony w powstaniu kościuszkowskim*, [w:] J. ZIÓLEK (red.), *Sukmana i krzyż. Studia z dziejów insurekcji kościuszkowskiej. Zagadnienia militarne i organizacyjne. Udział duchowieństwa. Legenda Naczelnika* (Rozprawy Wydziału Historyczno-Filologicznego – Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 56), Lublin 1990, s. 155; T. KORZON, *Wewnętrzne dzieje Polski*, s. 457.

Pierwszy apel do duchowieństwa o dobrowolną ofiarę na cele wojskowe został wydany w formie odezwy przez naczelnego wodza powstania, Tadeusza Kościuszkę, 24 III 1794 r.¹¹ Tego samego dnia obywatele Krakowa i mieszkańcy województwa krakowskiego podjęli uchwałę o poborze rekruta do wojska regularnego, tj. wszystkich zdolnych do noszenia broni mężczyzn w wieku między 18. a 28. rokiem życia. Klasztory miały płacić podatek, którego wysokość była uzależniona od liczebności konwentu¹². Klaryski zapewne podatek ten zapłaciły. Prawdopodobnie odpowiedziały też na dwie odezwy, jedną skierowaną do kobiet, z prośbą o przygotowanie szarpi i bandaży, a drugą do duchowieństwa o modlitwę za powodzenie insurekcji¹³. Z pewnością z ich wsi wyruszyli też chłopci powołani pod broń decyzją Komisji Porządkowej Województwa Krakowskiego – jeden młody mężczyzna z 5 dymów, uzbrojony w karabin lub długą na 11 stóp pikę i siekiere oraz zaopatrzony w buty, 2 koszule, czapkę, płachtę oraz prowiant (suchary) na 6 dni. Rekruci ci mieli otrzymywać żołd wynoszący 15 złp¹⁴. W sumie w 1794 r. klaryski krakowskie wydały na cele związane z powstaniem 3948 złp 29 gr¹⁵.

Dnia 14 IV 1794 r. Komisja Porządkowa na rozkaz Kościuszki ogłosiła kolejny pobór rekrutów. Z 50 dymów miano wystawić w ciągu 7 dni jednego człowieka konno, uzbrojonego w 2 pistolety i pałasz lub pikę¹⁶. Nowy pobór służył stworzeniu konnej milicji wojewódzkiej. Klaryski krakowskie podlegały temu zarządzeniu. W klasztornej księdze rachunkowej zachował się wpis zawierający wyszczególnienie wydatków, jakie poniosły zakonnice w kwietniu tego roku na wyposażenie jednego rekruta, który przy okazji dostarcza informacji na temat wyglądu żołnierskiego stroju¹⁷:

Expens na rekruta w potrzebie na wojne
na sukmanę chłopską 15 złp
na rękę temuż rekrutowi 9 złp
za pałasz¹⁸ 16 złp
za pendent¹⁹ i klamrę 4 złp
za pistolety 18 złp
za konia 288 złp
za kulki 3 złp

11 Tadeusz Kościuszko, *jego odezwy i raporta uzupełnione celniejszymi aktami odnoszącymi się do powstania narodowego 1794*, wstęp i objaśnienia L. NABIELAK, Kraków 1918, s. 44–48.

12 *Ibidem*, s. 39.

13 T. KUPCZYŃSKI, *Kraków w powstaniu kościuszkowskim* (Biblioteka Krakowska, 44), Kraków 1912, s. 83.

14 B. SZYNDLER, *Tadeusz Kościuszko 1746–1817*, Warszawa 1991, s. 186.

15 AKK, sygn. E 153: *Percepta i expensa za przełożęństwa JMC Panny Xieni Eleonory Szczepanowskiej w RP 1794*, s. 45.

16 Tadeusz Kościuszko, *jego odezwy i raporta*, s. 98.

17 AKK, sygn. E 153: *Percepta i expensa za przełożęństwa JMC Panny Xieni Eleonory Szczepanowskiej w RP 1794*, s. 53–56.

18 Broń sieczna z ciężką głownią.

19 Częściej pendent, niewłaściwie używana na ziemiach polskich w XVIII i XIX w. nazwa rapci – kompletu złożonego z pasa na biodra i pasków z haczykami lub kłami, służącymi do przypinania białej broni.

za sukno na lejebik²⁰ 8 złp
za zgrzebło i szczotkę 3 złp
krawcowi od roboty lejebika 3 złp
za szlafnicę²¹ 3 złp
na traktament²² rekrutowi na miesiąc 15 złp
na siano dla konia 12 złp 12 gr
za templak²³ do pałasza 0,15 zł
za paski do ostróg 1 złp
za kańczug²⁴ nowy 2 złp
za siodło z puśliskami²⁵ i z popręgiem²⁶ z ostrzami ze strzemiesiami z munsztukiem²⁷ i ze wszystkim porządkiem 52 złp
za ładownicę²⁸ czarną i sprzączkę mosiężną 10 złp
za tresłę²⁹ nową z cugłami i wędzidłami 4 złp 15 gr
za sukno na czaprak³⁰ 10 złp
od roboty tego czapraka 4 złp
za 2 rzemienie na piki 1 złp
od przybicia chorągiewki 0,15 zł
za buty 14 złp
za pióro 3 złp
za ostrogi 1 złp 20 gr

W sumie wydano zatem 499 złp 77 gr³¹. Nie wiemy niestety, czy klaryski uzbroiły znanego sobie człowieka (może poddanego), zgłaszającego akces do powstania, czy też przekazały wszystko stosownym władzom. Ze spisu widać, że musiały zostać wydane wytyczne co do tego, jak ma wyglądać strój, broń i rząd koński członka milicji wojewódzkiej³². Siostry

20 Górna część munduru wojskowego lub ubioru jeździeckiego.

21 Tu – pierwsza krakuska, zwana czapką wolności, inaczej czapką frygijską, która w okresie rewolucji francuskiej stała się symbolem wolności. W Polsce nazywana szlafmycą, stała się wkrótce nocnym nakryciem głowy.

22 Żołd, wikt żołnierski.

23 Inaczej templak, czyli taśma lub rzemień przy broni siecznej służące do przełożenia przez przegub dłoni; od początku XVIII w. był odznaką oficerską.

24 Bicz z plecionego rzemienia osadzony na krótkim kijku.

25 Dwa zwisające po bokach siodła rzemienie, na których zawiesza się strzemiesia.

26 Szeroki pas służący do zapięcia siodła pod brzuchem konia.

27 Część uzdy konia (kielezna) umieszczona w jego pysku, służąca do powodowania wierzchowcem na zasadzie dźwigniowego ucisku na jego żuchwę.

28 Drewniane, skórzane lub blaszane pudełko na naboje.

29 Trzęzła – uzda umożliwiająca jeźdźcowi kierowanie koniem.

30 Podkładka pod siodło.

31 W księdze rachunkowej podano sumę 504 złp 7 gr – jest to albo błąd rachunkowy, albo w zestawieniu czegoś nie wpisano, a wpisano znaną sobie kwotę.

32 Podobne zarządzenie zostało wydane 18 września; wyszczególniono w nim cennik za takie wyposażenie: pałasz – 15 złp, sukmana – 10 złp, czapka – 3,15 złp, buty – 6 złp, płachta (czaprak) – 2,12 złp, koń – 216 złp, siodło – 72 złp. Dodatkowo w spisie znajdują się koszule za 6 złp i kożuch, gdyż nadchodziła zima, za 14 złp. Zob. *Akty Powstania Kościuszkowego*, wyd. S. ASZKENAZY, W. DZWONKOWSKI, t. 2: *Protokoły i dzienniki Rady Zastępczej Tymczasowej i Rady Najwyższej Narodowej*, cz. 2, Kraków 1918, s. 172.

zapewniły też rekrutowi miesięczne utrzymanie i żołąd na ten okres, a także siano dla jego konia³³. Władze spodziewały się, że pobór przyniesie 1000 żołnierzy milicji konnej, tymczasem do końca maja udało się zebrać zaledwie 217 rekrutów³⁴.

Dnia 30 IV 1794 r., w Winiarach, Kościuszko zarządził rekwizycję kościelnych kosztowności na cele sprawy narodowej. W wydanym wówczas dokumencie wyrażał nadzieję, że duchowieństwo chętnie przekáže powstańcom wszelkie cenne rzeczy, zwłaszcza że pobór miał mieć charakter pożyczki i po zakończeniu powstania wszyscy ofiarodawcy mieli otrzymać rekompensatę równą szacunkowej wartości „darów”³⁵. Wykonanie tego zarządzenia Naczelnik zlecił Komisji Porządkowej, która odpowiedni akt wydała 6 maja³⁶. Pobór miał się odbywać w tajemnicy, przełożeni danej instytucji kościelnej byli zobowiązani do złożenia przysięgi, że oddali wszystkie kosztowności, w razie wątpliwości miano rewidować skarbcę i przeglądać prywatny majątek duchownych. Jeszcze tego samego dnia zarządzenie zaakceptował, w imieniu biskupa krakowskiego Feliksa Pawła Turskiego, audytor i sędzia generalny kurii biskupiej, ks. Augustyn Lipiński, który wydał też stosowne dyspensy³⁷. Już 8 maja do klasztoru klarysek przybył w asyście kilku urzędników przewodniczący Komisji Porządkowej, kasztelan czechowski Stefan Florian Dembowski³⁸, oraz powołani przez Komisję do zważenia i zbadania próby kruszcu złotnicy krakowscy, Marcin Lekszycki³⁹ i Michał Bertold. W pisanej po latach kronice klasztornej klarysek zanotowano, że siostry zostały zmuszone⁴⁰ do wydania sreber w ilości 244 grzywien i 2,5 łuta, głównie sprzętów liturgicznych (kielicha, ampułek z tacką, kociołka na wodę święconą, dzwonka, lichtarzy, postumentu do krzyży, antepedium do głównego ołtarza) oraz biżuterii⁴¹. Klaryski otrzymały rewers na zarekwirowane srebra, ale późniejsze wydarzenia polityczne spowodowały, że nigdy ich nie odzyskały. Złożony w cyrkule krakowskim na żądanie władz zaborczych, rewers ten zaginął podczas wycofywania się wojska austriackiego z Krakowa w 1809 r.⁴²

Już z własnej woli klaryski przeznaczyły na wojsko powstańcze cetnar⁴³ żelaza na piki, a także owies i żyto dla koni oraz pewną kwotę na milicję miejską⁴⁴.

33 Tadeusz Kościuszko, *jego odezwy i raporta*, s. 98.

34 J. LUBICZ-PACHOŃSKI, *Kościuszko na Ziemi Krakowskiej*, Warszawa-Kraków 1984, s. 208.

35 A. ZAHORSKI, *Uzbrojenie i przemysł zbrojeniowy w powstaniu kościuszkowskim*, Warszawa 1957, s. 161–162.

36 *Ibidem*, s. 163–165.

37 *Ibidem*, s. 165–166; T. KUPCZYŃSKI, *Kraków w powstaniu kościuszkowskim*, s. 183–187.

38 W. KONOPCZYŃSKI, *Stefan Florian Dembowski*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 5, Kraków 1939–1946, s. 98.

39 J. SAMEK, *Marcin Lekszycki*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 17, Wrocław i in. 1972, s. 17. W 1787 r. na zamówienie klarysek wykonał on puszkę na komunikanty, kadzielnice i łódkę na kadziło.

40 Jak pisały: „wzięto srebra dla insurekcji”, AKK, sygn. A 37: *Akta klasztoru PP. Franciszkanek S. Jędrzeja w Krakowie i elekcji księży i innych potocznych dziejów tego klasztoru od r. 1784*, s. 9.

41 Wartość zarekwirowanych sreber wynosiła ponad 20 618 złp, *ibidem*.

42 Z. PIĘTA, *Polskie klaryski pod zaborami i w Księstwie Warszawskim 1772–1815*, Warszawa-Rzym 1981, s. 218.

43 Między 52 a 65 kg.

44 AKK, sygn. E 153: *Percepta i expensa za przełożenia JMC Panny Xieni Eleonory Szczepanowskiej w RP 1794*, s. 48–52.

Wydatki na utrzymanie okupacyjnych wojsk pruskich

Po opanowaniu 15 VI 1794 r. Krakowa przez wojska pruskie miejscowe klasztory zostały zmuszone do utrzymywania żołnierzy pruskich. Zapisy z klasztornej księgi rachunkowej pokazują, że klaryski zakupiły dla nich płótno na bandaże i na sienniki, gdy koszarowali na Kleparzu, ponadto obrok dla koni, słomę, drewno, świece i miski, a także szyły im koszule i bieliznę. W sumie kosztowało to klasztor w 1794 r. 4621 złp 50 gr⁴⁵. W roku następnym na utrzymanie wojsk pruskich zakonnice wydały prawie dwa razy tyle – 8500 złp (na dymowe, piwo, słomę do lazaretu, czopowe od waru piwa, mąkę i zboże)⁴⁶. Takie finansowe obciążenie klasztoru miało wyraźnie charakter represyjny⁴⁷.

Przymus czy patriotyzm?

Brak źródeł nie pozwala stwierdzić, w jakiej mierze wydatki na rzecz powstania kościuszkowskiego wynikały z konieczności wykonania rozporządzeń władz powstańczych, a w jakiej z patriotycznej postawy sióstr. Zbyt optymistyczne wydaje się twierdzenie Piotra P. Gacha, że powstanie kościuszkowskie i walka zbrojna spotkały się z powszechną aprobatą ze strony klasztorów⁴⁸. Społeczeństwo polskie, w tym także duchowieństwo, było w tej kwestii mocno podzielone, mając niewątpliwie na względzie niedawne krwawe wydarzenia w rewolucyjnej Francji.

W 1809 r.

O ile o stosunku klarysek krakowskich do powstania kościuszkowskiego niewiele można powiedzieć, o tyle nie sposób im odmówić patriotyzmu podczas wojny w 1809 r. W inwentarzu zawierającym wykaz ubytków złota, srebra i kosztowności z XVIII i początku XIX w. znajduje się także spis cennych przedmiotów przekazanych przez zakonnice w sierpniu 1809 r. na wojnę w obronie Księstwa Warszawskiego, opatrzoney znamienym tytułem: *Ofiara dla Ojczyzny w potrzebie*⁴⁹.

Podsumowanie

O udziale klasztorów żeńskich w ponoszeniu kosztów różnych operacji militarnych na ziemiach polskich w XVIII w. wiadomo niewiele. Z pewnością wiedzę tę udałoby się wzbogacić po zbadaniu klasztornych kronik i ksiąg rachunkowych z tego okresu.

45 *Ibidem*, s. 46–51.

46 AKK, sygn. E 154: *Percepta i expensa za przełożęństwa JMC Panny Xieni Eleonory Szczepanowskiej w RP 1795*, s. 41–42.

47 Podobne represje dotknęły wszystkie klasztory, nawet te, które powstania w żaden sposób nie wspomogły, zob. D. ZŁOTKOWSKI, *Udział Zakonu Ojców Paulinów w życiu społeczno-politycznym Rzeczypospolitej w XVIII wieku* (Rozprawy Monograficzne – Częstochowskie Towarzystwo Naukowe, 1, Ziemia Częstochowska, 21), Częstochowa 1994, s. 113–116.

48 P. P. GACH, *Zakony w powstaniu*, s. 168.

49 AKK, sygn. B 22 III: *Ubytki złota, srebra i kosztowności*.

Patrycja GAŚSIOROWSKA
Polski Słownik Biograficzny
Instytut Historii PAN w Krakowie

Hereditas Monasteriorum
vol. 1, 2012, s. 99–106

Klaryski krakowskie a powstanie kościuszkowskie 1794 r.

Streszczenie

Od początku XVIII w., zwłaszcza w okresie wojny północnej, klasztor klarysek w Krakowie ponosił wiele wydatków związanych z utrzymaniem wojsk polskich i obcych (saskich, szwedzkich, rosyjskich, pruskich). Do tych obciążeń dochodziły kontrybucje wojenne, a także wykup zaaresztowanych ludzi oraz sprzętów, żywności, koni i bydła zarekwirowanych podczas przemarszu poszczególnych oddziałów przez wsie należące do zakonnicy. Po wybuchu powstania kościuszkowskiego (24 III 1794 r.) klaryski sumiennie wykonywały wszystkie zalecenia władz powstańczych związane z finansowaniem tego patriotycznego zrywu: wyposażały rekruta do milicji konnej, zakupując mu ubranie, konia z rzędem i broń oraz zapewniając miesięczny żołd; dostarczały też ludzi do obrony, przygotowywały bandaże. Szczególnie dotkliwa była dla nich rekwizycja (w formie pożyczki) klasztornych sreber, głównie cennych sprzętów liturgicznych, których nigdy nie odzyskały. Po upadku Krakowa (15 VI 1794 r.) zakonnice zostały zmuszone do utrzymywania oddziałów wojsk pruskich stacjonujących w mieście.

Słowa kluczowe

klaryski, Kraków, powstanie kościuszkowskie, rozbiory Polski, fiskalizm, zabór mienia, kontrybucja wojenna, podatek, patriotyzm, finansowe wsparcie

Patrycja Gąsiorowska
Polish Biographical Dictionary
Institute of History
Polish Academy of Sciences in Cracow

Hereditas Monasteriorum
vol. 1, 2012, p. 99–106

The Clarisses from Cracow and the Kościuszko Uprising in 1794

Summary

Since the beginning of 18th century and especially during the Great Northern War, the convent of st. Clare was bearing many expenses in order to maintain Polish and foreign (the Saxon, Swedish, Russian, and Prussian) armies. Additionally, there were the costs of war contributions and also buyouts of the equipment, food, horses, cattle, and people arrested or confiscated during the marches of separate troops through the villages belonging to the nuns. At the outbreak of Kościuszko Uprising (24th March 1794) the Clarisses were dutifully performing all recommendations of the insurgent authorities, related with financial support of this patriotic spurt: they have equipped the recruit for the equestrian militia ensuring him clothes, tacked up horse, weapons, the wage; additionally, they have provided people for defense and also prepared bandages. Especially painful for them was the requisition (in the form of a loan) of silver, mostly in the form of valuable liturgical equipment, which they have never recovered. After the fall of Cracow (15th June 1794) the sisters were forced to keep the Prussian troops that were stationed in the city.

Keywords

Order of St. Clare, Cracow, Kościuszko Uprising, partition of Poland, fiscalism, requisition, war contribution, tax, patriotism, financial support